

megértését is fejleszteni fogja, de azért szükséges, hogy a tanár mennél korábban francia nyelven tartsa az egész órát, akár nyelvtanról, akár olvasmányról van szó. Mondjon rövid, összefüggő magyarázatokat francziául. Mily gyönyörúsége lesz benne, ha az egész osztály szemmel-füllel lesi szavait. Ne féljen attól, hogy csak úgy tesznek majd, mintha megértették volna. Mert ha a gyermek nem ért valamit, akkor vagy nem figyel tovább vagy a végén mind egyszerre felkiált, hogy nem értették. Az amerikai diák, teszi hozzá S., rendszerint nem szégyenlős.

Másképp ítél S., mikor magára a beszédgyakorlatokra tér. Itt említi, hogy idegen nyelven csak az tud, a ki beszéli is. De sajnos, úgy mond, hogy népes osztályokban lehetetlen beszédet tanítani. A hol ez a főczél, ott legfeljebb nyolcz tanulónak szabad lenni. Ügyes tanár, a ki élénken, érdekesen tud tanítani, elbir tíz-tizenkét növendéket is, a nélkül, hogy idegrendszere túlságosan megérezné. Az ilyennek azután néhány jó tanácsosal szolgál, hogyan győzze le a tanulók félénkségét az első beszédgyakorlatoknál, hogyan tüntesse el anyanyelvüknek folyton zavaró hatását.

Néhány megjegyzés a classikusok olvasásának nehézségéről fejezi be az érdekes jegyzeteket. Új és eredeti bennök a cursiv és fordítás nélkül való olvasás, mint az egész idegen nyelvtanítás alphája meg omegája. De kétséges az ezekhez fűződő nagy eredmény írásra és beszédre vonatkozólag.

(Folytatása köv.)

BARTOS FÜLÖP.

SVÁJ CZ ÉS FRANCZIAORSZÁG JELEN ISKOLÁZTATÁSÁNAK ÜGYE.*

Svájcz és Franciaország igen sok áldozatot hoznak közoktatásuk niveaujának emelésére; mind a két nemzet kulturális intézményeik reformálása terén és főkép a nyelvtanítás eredményének fokozása érdekében annyit fáradoz, hogy az angol és különösen a német, e par excellence pædagogus nemzet szakfériai újabb időben sűrűn keresik fel e svájcz és francia iskolákat, hogy ezek berendezését és az ott dívó tanítási módszereket alapos és beható tanulmányozás tárgyául tegyék.

Ily tanulmányozás eredménye a czimben idézett munka, melynek szerzője a szász közoktatási minisztérium megbízásából a svájcz és

* *Hartmann* K. A. *Martin*: «Reiseeindrücke und Beobachtungen eines deutschen Neuphilologen in der Schweiz und Frankreich.» Leipzig. Dr. P. Stoltes. Verlagsbuchhandlung. 1897.

francia iskolákat látogatta meg. Könyve annál becsebb, mert nemcsak éleslító pædagogus műve, hanem már azért is, mivel a szerzett benyomásokat rögtön papírra vetette és leplezetlenül közzé is tette.

Hartmann bennünket mindenek előtt a svájci iskolákba vezet.

A szt-galleni Sines Alges vezetése alatt álló iskolát, melyről nem sok érdekeset mond el, s a genfi iskolákat ismerteti. Ezekről nem sok jót mond.

A nyelvtanítás terén még mindig a gramatizáló módszer dívik. Az eredmény silány, már azért is, mivel a tanárok nem bírják az idegen nyelvet, a tanulók közös foglalkozásáról szó sincs.

Hartmann bennünket egy husz tanulóól álló osztályba vezet, mely a német nyelvet már két évig tanulta. Az egész órát egy tíz és fél sorból összefüggés nélküli mondatok lefordítása foglalta le. A tanulók előbb a francia szöveget irták be füzetekbe, és melléje a német fordítást. A német főnevek mellé a genitivust is följegyezték. A tanulók minden szót, nemcsak a németet, de még a francziát is betűzték. A tanár abból a szempontból indult ki: «Si vous prononcez bien les lettres, vous prononcez bien les mots.» A tanulók kiejtése rendkívül hiányos volt. Miután a tanulók $\frac{3}{4}$ órát ily fordításokkal, betűzéssel, közbevetett grammatikai magyarázatokkal eltöltöttek, elővették tiszta füzeteket, és azokba a lefordított szöveget irták. A következő órán a szavakat újra betűzték és a mondatokat ismét lefordították; a tanár már most azon hiszemben volt, hogy azokban többé hiba nem lesz. Könnyen érthető, hogy ily eljárás mellett az eredmény nagyon gyenge volt, a tanulók nem mutattak semmi érdeket az elsajátítandó nyelv iránt, a mi csak természetes következménye a methodusnak.

Majdnem hihetetlen, a mit Hartmann a genfi iskolákban tapasztalt fegyelmetlenségről beszél. A tanulók még Hartmann jelenlétében is kaczagással fogadták a tanár intéseit, sőt még ezek ellen sans gêne remonstáltak és zajos kiáltásokkal a megrovott tanuló pártját fogták, oly annyira, hogy Hartmann állítása szerint akárhány tanár sirt, annyira elkeserítették tanulóik az óra alatt életét. Nem mindennapi az sem, hogy a tanárok benn a tanteremben dohányoztak.

A svájci iskolák között mind a fegyelem föntartása, mind az elért eredmény tekintetében méltó kivételt képez az onesi iskola, melynek élén Lescase áll, ki kiképzését Németországban nyerte.

Az angol nyelv tanításában a svájci iskolák ép oly gyengék, mint a németben, hisz arra még kevesebb óraszámot szentelnek, mint a németre, a mit a következő táblázat is feltüntet:

Osztály	Séction classique osztály				Séction réelle osztály				Séction technique osztály				Section paedagogique osztály						
	VII.	VI.	V.	IV.	III.	II.	I.	IV.	III.	II.	I.	IV.	III.	II.	I.	IV.	III.	II.	I.
Német	4	4	4	3	3	3	3	5	5	5	5	5	5	5	5	—	—	—	—
Angol	—	—	—	(2)	(2)	(2)	(2)	3	3	3	3	3	3	2	—	—	—	—	—

(facultatív).

A svájci iskolák ismertetését Hartmann a Genf közelében lévő Thudichum-féle «Collège internationale La Chataïne» nevű magánintézet ismertetésével végzi, melynek fekvése is megragadó, főséges látóképet nyújtva a genfi tóra és a Mont-Blanc hófedte hegylánczatára. Az intézet belső berendezése is mintaszerű. A híres intézet a világ majdnem minden részéből kap növendékeket, és így a tanulóknak pompás alkalom nyílik nemcsak a francia, angol és német nyelvet megtanulni, de gyakorlati úton a spanyol és olasz nyelvet is. Érdekes, a mit Thudichum az intézet igazgatója maga az iskolában dívó nyelvtanításról «Le collège internationale» című művében mond: «Növendékeink az idegen nyelvek tanítására vonatkozó olyan módszerben részesülnek, mely a régi és új methodus minden előnyét magában foglalja, a mennyiben annál használatban van a phonethika, közvetett, t. i. képek által közvetett szemléltetés, összefüggő olvasmány, vagy egész művek olvasása, nyelvtani szabályok föltalálása, analtikai inductiv úton anyanyelvre való fordítás, tollba-mondás, levelezés és e mellett az idegen nyelvnek folytonos gyakorlati használata. Az eredmény nem is marad el, mert egy-két év múlva a növendékek minden nehézség nélkül hallgatják a történelem, mennyiségtan, természetrajz, irodalomtörténetből rendezett, az idegen tartott előadásokat».

Thudichum lett volna hivatva a genfi iskolákban az idegen nyelvek tanítására vonatkozó reformokat keresztülvinni, de Thudichum jóra való törekvései meghiusultak a genfiiek conservatismusán, kik e reformtörekvések életbeléptetését meghiusították, azt hangoztatván: «Genevois nous sommes, Genevois nous restons.»

Erdekes lapokat szentel Hartmann egy különös genfi institutió leírásának, t. i. a genfi francia nyelvi szüneti cursus leírásának, melynek mult évi programját a «Magyar Pædagogia»-ban ismertetem.*

E szüneti cursuskak, melynek legelseje 1892. évi július 13-án nyitattott meg, megalapítója és még most is vezetője Bouvier Bernard, ki az 1892. évben Berlinben tartott német philologusok közgyűlésén a genfi egyetem üdvözlését átadva, ilykép nyilatkozott: «Mi bámuljunk ama rendkívüli szorgalmat, melyet önök a nyelvtanítás terén kifejtenek és egyetértünk amaz előretörekvő mozgalommal, mely évek hosszú

* Lásd «Magyar Pædagogia» 1897. évi folyam. (456. lap.)

során át a német modern philologiai tanárságot áthatja. Engedjék meg, hogy tetteleg is bebizonyítsuk e mozgalom iránti nagy érdeklődésünket, midőn két intézményről egyet-mást elmondok, a melyekkel mi is támogatni akarjuk az önök törekvéseit.»

És ekkor bejelentette Bouvier a genfi egyetemen létesített francia seminariium alapítását és ezzel kapcsolatban az ez évben megnyitandó francia nyelvű. szüneti cursus létesítését, mely eddig minden évben megtartva 1000—1100 hallgatót vonzott Genfba.

Hartmann ezek után a szüneti cursuson előadó tanárok tárgyainak és előadási módjainak ismertetésére tér át, melyek részben akadémikusok, mint Valette, a «Gazette de Lausanne» munkatársának szellemes előadásai, ki Sainte-Beuve, Taine és Scherer alapján a modern Franciaország irodalmi állapotának bírálatát adta, vagy praktikusok, minők Zbinden genfi egyetemi tanáré.

Az összes tanárok előadásai között a cursuson résztvevők legtöbb hasznát veszik Thudichum előadásainak, ki Hartmann állítása szerint, a szép előadási modort a legnagyobb tökéletességre vitte és szerencsésnek érezheti magát mindenki, ki Thudichum gyakorlati óráin részt vehetett.

Két dolgot kifogásol Hartmann e cursusnál. Az egyik az, hogy a modern nyelvtanítás methodikáját nem vonták az előadások körébe, a másik, hogy a cursust nem osztják ketté, kezdők és haladók számára, mert voltak — úgy mondja — e cursuson ősz iskolaigazgatók és tanárok, kik a francia nyelvet teljesen birták, és oly kezdők, kik a francia nyelv kiejtésének legegységesebb szabályaival sem voltak tisztában.

Az egyik kifogáson már az idén segítettek, a mennyiben (lásd a Magyar Pædagogióban VI. évf. 456. lapon megjelent fönnemlített cikket, Zbinden a francia nyelv tanításának módszeréről is értekezett, a másik reformot, úgy hiszem, ha a vezető tanárok annak szükségét be fogják látni, azt is létesítendik.

A genfi tartózkodás után Hartmann a franciaországi tanügyi viszonyok tanulmányozására indult, melyre szerzőnk öt hónapot szentelt. Kettőt a párisi, és hármát a vidéki tanintézetek tanulmányozására, és ezen idő alatt 72 intézetben (313 tanórában, 238 tanárnál) hospitált. Mindenhol a legnagyobb barátsággal és szívesseggel fogadták, oly annyira, hogy Hartmann amaz ítéletet alkalmazta a francziákra, melyet André Chénier használt, azt állítván rólok: «Le ciel les fit humains, hospitaliers et bons.» Csak a felekezeti iskolák, főleg a jezsuiták vezetése alatt állókról nem találunk a könyvben tudósítást, daczára annak, hogy maga a montpellier-i érsek de Cabrières látta el szerzőnket ajánló levéllel, a Collège «Saint-Joseph» (Avignonban), «Saint-Charles» (Marseille-ben), «Collège Catholique» (Montpellierben), «Institution Saint-

Ignace» (Marseille-ben) kereken visszautasították az intézetükben való hospitálást és így Hartmann könyvében csak ez iskolák épületének és berendezésének leírását találjuk. Igen érdekes a «Saint-Ignace» nevű intézet igazgatójának nyilatkozata, midőn szerzőnk az intézet látogatására czélzó kérelmét előadta. «En somme vous ne tronverez dans ces classes rien — mondá az igazgató — qui pût vous intéresser, *ce sont de classes absolument banales*».

Annál nagyobb készséggel fogadják szerzőnket az állami és községi intézetekben, hol maga a «Proviseur» (igazgató) vagy a «Censeur» (helyettes igazgató) vezeti be az egyes tanárok előadásaihoz, és ez a szíveség annál értékesebb, mert Hartmann előzetes bejelentés nélkül mintegy meglepve; hospitált, egy szóval mindenki, M. Combes-tól az akkori közoktatásügyi minisztertől kezdve az utolsó falusi tanítóig, jóakarattal és szíveséggel halmozta el. még a tanulók az utcán is a legnagyobb illedelemmel köszöntötték a német professort. Csak egy kis kellemetlen incidens érte őt Lyonban, hol két középiskolai tanuló este az egyik utca sarkon Hartmann-t «A bas le Prussien» kiáltásokkal fogadták. Mind a fő-, mind az intézeti igazgató a legnagyobb sajnálkozásukat fejezték ki a dolog felett és a tanulók példás megbüntetését ígérték, a mivel a kellemetlen incidens véget is ért.

A szerző ezek után sajátképeni tárgyára — t. i. a modern nyelvek tanításának ismertetésére Franciaországban — tér át, és a modern nyelvek elsajátítására két oly intézményt említ, a minők más országban nem találhatók. Az első institutio az 1896-ban alapított: Bureau de Correspondance International (Székhelye Paris No. 77 Rue Denfort-Rochereau.) A C. I. tagjai, kik magukat Icistáknak nevezik, 9 frankot fizetnek évenként és ezen összegért a «L'Étranger» cz. folyóiratot kapják. A tagok nevét és lakóhelyét kinyomtatják, és azok közül mindenki azokat választja ki, kikkel levelezésbe óhajt lépni. A tagok Francia-, Orosz-, Németországból, valamint Dániából és Svájczból rekrutálódnak.

A másik intézmény a «Société pour la propagation des langues étrangères» (Paris, Rue Serpente 28.), mely társulatnak több mint 1300 tagja van, élén Dr. Schweitzer gymn. tanár áll, ki ingyen előadások, összejövetelek, nyilvános könyvtárak létesítése által a német, angol, olasz, spanyol és orosz nyelvek tanításában rendkívül nagy sikert ért már el.

Ép úgy az idegen nyelvek propagálásával foglalkoznak még az «Institut polyglotte» (Paris, Rue de la Grange Batelière No. 16), a «Société pour l'instruction élémentaire» Paris, Rue du Fouarre No. 14), az «Association Polytechnique», mely évenként 10,000 tanulót képez ki, az «Union française de la jeunesse» és a párisi kereskedelmi akadémia protectorsága alatt álló «Société commerciale pour l'étude des langues étrangères», sőt már a vidéken is alakultak ily irányú társulatok, így

Bordeaux-ban a «Société Philomatique» és Lyonban a «Société d'enseignement professionnel du Rhône».

Az idegen nyelvek elsajátításánál nagy szerepet játszanak Franciaországban még a *külföldi ösztöndíjak*, úgy hogy a párisi kereskedelmi kamara egymagában 60,000 frankot költ évenként ily külföldi ösztöndíjak létesítésére. Nálunk ilyenmő ösztöndíjak hasznosságának tudatára csak legujabban jöttek.

Szerzőnk a főiskolákon az idegen nyelvekben elért eredménynyel nincs megelégedve, minek okát egyrészt abban találja, hogy a tanárok az egyetemeken hetenként 2—3 órát szentelnek tárgyuknak, és így a tanulóknak, ha a vizsgálatokon sikert akarnak elérni, más intézetekben privát órákat kénytelenek venni, másrészt ez eredménytelenséget a francia vizsgálati rendszerben találja.

A gymnasiumokban (Lycée vagy collège de garçons) és a reáliskolákban (Enseignement secondaire moderne) az idegen nyelvekben elért siker már kedvezőbb, a mi a nagyobb óramennyiségből magyarázható. Így a gymnasiumokban egy modern idegen nyelvnek tanulása kötelező, kezdik pedig ezt az első osztályban (classe préparatoire vagy neuvième) hetenként 4 órával, ugyanez az óraszám megmarad a 2-ik és 3-ik osztályban is, a 4-ik, 5-ik, 6-ik, 7-ik és 8-ik osztályban az idegen nyelvnek hetenként csak 2¹/₂ órát szentelnek, míg a legfelsőbb, 9-ik osztályban az idegen nyelvnek csak hetenként 1 óra jut. A reáliskolákban két idegen nyelvnek tanulása kötelező. A német nyelvnek például a 4-dik osztályban hetenként 6 órát szentelnek, az ötödik, hatodik osztályban hetenként 4 órát, a hetedik és nyolczadikban hetenként 3 órát és a 9-dikben egy órával e tárgy facultativvá válik.

Az angol nyelvet az ötödik osztályban kezdik hetenkinti négy órával, ugyanilyen óraszám marad a hatodik osztályban, a hetedik és nyolczadik osztályban már csak 3 óra jut az angol nyelvnek, és a kilen-czedikben — 1 órával — hasonlókép facultativ tárgy lesz.

Dicsérőleg említi Hartmann amaz *utasításokat*, melyek a francia középiskolákban az idegen nyelvek tanítására készültek, melyeknek vezérlő gondolata összefoglalva a következő: «Pour apprendre une langue, il faut commencer pour isoler, il faut n' avoir affaire qu' à elle. Si sachant le français, vous voulez apprendre l' allemand, oubliez pour un moment le français. Si sachant le français et l' allemand, vous voulez encore apprendre l' anglais, oubliez pour un moment le français et l' allemand. Une langue apprend par elle-même et pour elle-même et c' est dans la langue prise en elle-même, qu' il faut chercher les règles de la méthode». Ép úgy elítélik ezen utasítások a sok grammatizálást, azt állítván a nyelvtan tanításánál: «vouloir s' en passer tout-à-fait, même

au debut, serait une illusion dangeureuse: tout rapporter à elle, ce serait dessécher l'enseignement».

A szerző sorban leírja a párisi középiskolákban a modern nyelvek tanításában szerzett tapasztalatait, hogy ama conclusióra jusson, hogy ezen iskolák eredmény tekintetében a vidékieket messze túlszárnyalják.

Eme tapasztalataiból csak egy adatot akarok kiemelni, t. i. azt, hogy több vidéki, mint az avignoni és lyoni Lycée; Párisban a Lycée Henri IV. és a Lycée Fénelon nagyban cultiválja a *német dalt*, mely a szerző állítása szerint nagyban hozzájárult a német kedélyvilág és egyáltalában a német nemzeti élet megismeréséhez.

Magától értetődik, hogy az idegen nyelvek tanításánál a szemléltetés, melynek alkalmazását az utasítások is követelik, azt állítván róla, hogy «Conversations au moyen des tableaux habituellement employés pour les leçons de choses» Franciaországban is mindinkább terjed.

Néhány sort szentel szerzőnk a Paul Passy által alapított «Association phonétique des professeurs de langues vivantes» című egyletnek, melynek organuma «Le Maître Phonétique». Hanem, Hartmann állítása szerint, e társulat nem igen sokat lendített az idegen nyelvek tanításának ügyén. Hartmann könyvében sok helyet szentel a Gouin és Carré-féle direct-módszerek ismertetésére, mind a kettőt mellőzhetem, a meny nyiben a Gouin-féle módszer ismertetésére e folyóirat egy hosszú cikket szentelt,* ép úgy a Carré-féle methodnst is, melynek főbb elvei Carré ily című munkájában vannak fejtegetve: Méthode pratique de langage, d'écriture, de calcul plus spécialement destinée aux élèves des provinces ou l'on ne parle pas français et qui arrivent en classe, ne comprenant, ni ne sachant parler la langue nationale. (Paris, A. Colin et Co.)

E két methodus között a legfőbb különbség az, hogy Gouin a belső szemléltetést a représentation intérieure-t kívánja és a külsőt teljesen mellőzi, addig Carré erre fekteti a fősúlyt.

Igen dicsérőleg nyilatkozik Hartmann a francia felsőbb leányiskolákban (Lycées et collèges de jeunes filles) az idegen nyelvekben elért eredményről. Két ilyen intézetet látogatott meg szerzőnk, az egyiket Montpellierben, a másikat Párisban (a Racine-féle felsőbb leányiskolát.) Mind a kettőben fényes volt az eredmény. Az első intézetben Schiller «Würde der Frauen» cz. költeményét, Goethe «Gefunden»- és «Hermann und Dorothea»-ját, az utóbbiban Schiller «Maria Stuart» című drámáját olvasták a növendékek és e műveket meg is értették. Ép ilyen kielégítő volt az eredmény a felsőbb népiskolákban, az «Écoles primaires supérieures»-ben is.

Ép oly kedvező az idegen nyelv tanításában elért eredmény a

* Lásd a Magyar Pædagogia 1897. évi folyamát (407. lap).

tanító- és tanítónői képzőintézetekben, minek okát a szerző abban a körülményben keresi, hogy ez intézetekben zsúfoltságról szó nincs, a meny nyiben egy osztályban 24-nél többet nem vesznek fel, azonkívül, a mit talán nálunk is meg lehetne honosítani, t. i. a tanítónők képző intézetekben az ugynevezett Répétitrices étrangères-ek vannak alkalmazásban. A «répétitrices étrangères» alatt Német- és Angolországból jött leányokat értenek, kik a seminariumokban fölvétetnek, hogy a tanítónőknek, kik azt kívánják, anyanyelvükön adjanak oktatást. A répétitrice 40 fr. lefizetése mellett a képzőintézetben lakást, élelmet és fűtést kap. Naponként két órán át gyakorlati oktatást ad és ezért a semminarium többi előadásán részt vehet, csak máshol nem adhat magánórákat. Igen ajánlatos volna, ha ez intézményt a tanítóképző intézetekre is kiterjesztenék.

A tulajdonképeni középiskolákban a Lycées et collèges de garçonsban az eredmény igen sok kívánni valót hagy fenn, daczára annak a kedvező ítéletnek, melyet Lombard mond, kinek alkalma volt a különböző nemzetek tanulóinak képesítését összehasonlítani. Lombard a «L'Étranger» cz. folyóirat 1895. évfolyamában a következőleg ítél a párisi tanulókról: «Nos jeunes Parisiens sont plus intelligents, ont l'esprit plus éveillé et le travail plus facile que les enfants de toute autre nation. Ils apprennent quoique ce soit en général beaucoup plus rapidement et pour l'Étude des langues vivantes en particulier ils ont un avantage considérable, ils sont plus sociables, plus causeurs, plus bavards, si vous voulez».

Daczára e kedvező ítéletnek, az eredmény, mint már említettem, rossz. De ne feledjük el, hogy a francia középiskolai tanulónak három idegen nyelvet kell tanulnia, melyekre hetenként csak 1½—4 óraszámot fordítanak.

Nem lesz talán érdektelen, ha a modern philologiai tanárképzésre vonatkozó franciaországi rendszert itt — Hartmann nyomán — röviden ismertetem.

Ily tanárjelöltek háromféle diplomát szerezhetnek meg maguknak, u. m. :

1. A Licence ès lettres avec mention langues vivantes, 2. Certificat d'aptitude à l'enseignement des langues vivantes és 3. az Agrégation nevé okleveleket.

A mi a «Licences»-t illeti, az érettségi bizonyítvány, a Baccalauréat — és legalább egy évi egyetemi tanulmányi idő után szerezhető meg. A «Licences» kétféle vizsgálatból áll, u. m. : írásbeli- és szóbeliből.

Az írásbeli vizsgálat követelményei:

1. Egy francia dolgozat készítése. (A rászánt idő 6 óra.)

2. Egy latin dolgozat (6 óra alatt), vagy egy latin scriptum (4 óra alatt).

3. Egy, francia nyelvre lefordítandó szöveg (5 óra alatt).
4. Egy francziából, a modern nyelvre lefordítandó szöveg.
5. Egy az illető modern nyelven kidolgozandó irodalmi tétel (5 óra alatt).

A 2. és 5. feladatnál a szótár használata meg van engedve.

Az írásbeli vizsgálat sikeres letétele után következik a szóbeli, mely áll:

1. Egy görög szövegnek lefordítása.
2. Egy latin szövegnek lefordítása.
3. Egy francia szövegnek megmagyarázása.
4. Egy francia szövegnek a tanárjelölt által választott idegen nyelvre való fordítás.
5. Egy az idegen nyelvű író műveiből vett részletnek lefordítása francia nyelvre.

Az írók sorozatát a közoktatásügyi miniszterium állapítja meg. (Igy az 1896—98 időszakra a következő írók állapították meg: 1. Lessing, Hamburgische Dramaturgie 10., 12., 29—32. fejezet. 2. Goethe, Faust I. rész, 1—4. jelenet. 3. Schiller, Jungfrau von Orléans. 4. Heine, Die romantische Schule. 5. Sudermann, Heimat. 6. G. Keller, Romeo und Julie auf dem Dorfe, stb.).

6. A jelölt által az egyetemen tetszés szerint választott tárgyra vonatkozó értekezés.

7. Egy irodalmi, történeti vagy bölcsészeti író művéből vett részletnek lefordítása, még pedig ha a jelölt a német nyelvet választotta, a szöveg angol, ha pedig az angol nyelvet választotta, a szöveg német.

A «Certificat d' aptitude» megszerzésére is kétféle vizsgálatot kell a tanárjelöltnek letenni, u. m. írásbelit és szóbelit.

Az írásbeli 1. egy francia szövegnek az illető tanárjelölt által választott idegen nyelvre való lefordítása, 2. idegen nyelvnek francziára való fordítása, 3. a grammatika, vagy a modern nyelvek tanítási módszerére vonatkozó tétel megfejtése. E dolgozatok megfejtésének mindegyikére, mely zárt helyen és szótár használata nélkül történik, 3 órát engedélyeznek.

E három írásbeli vizsgálat sikeres letétele után következik a szóbeli, mely Párisban egy külön e célra kinevezett bizottság előtt teendő le.

E vizsgálatnál megkövetelik:

1. Egy francia szövegnek az idegen nyelvre való lefordítását.
2. Az idegen nyelvű szövegnek francia nyelvre való fordítását.
3. Egy grammatikai leczkét (egy órai készülés után) és az idegen nyelven való társalgást.
4. Az idegen és a francia irodalomra vonatkozó kérdésnek megoldását.

A legnagyobb fokú képesítés, melyet a modern philologus Franciaországban megszerezhet, az ugynevezett *Agrégation des langues vivantes*.

Azon irodalmi műveket, melyekből a tanárjelölteknek vizsgát kell állaniok, a francia közoktatásügyi miniszterium állapítja meg és a téli félév elején közzé is teszi. Néhány ily író, kiknek művét a miniszterium 1896-ra kitűzte, mintául ide igtatok: *Hartmann von der Aue*: Iwein, *Klopstock*: Wingolf, *Goethe*: Wilhelm Meister's Lehrjahre, IV. és V. könyv. *Schiller*: Wilhelm Tell (Vom Erhabenen. Wo.), *Humboldt*: Briefe an eine Freundin (Az első 40 levél), *Uhland*: Sonetten, *Grillparzer*: Sappho, *Lenau*: Scenen aus Faust, *Schopenhauer*: Parerga und Paralipomena, *Fénelon*: Les deux premiers dialogues sur l'éloquence, *Rousseau* Emile II. könyv. *Beaumarchais*: Mariage de Figaro, *A de Musset*: Il faut qu'une porte soit ouverte ou fermée, *Sainte-Beuve*: Les Entrétiens de Goethe et d'Eckermann.

Az «Agrégation» írásbeli vizsgálata áll:

1. Egy francia szövegnek a tanárjelölt által választott idegen nyelvre való fordításából (elkészítési idő 4 óra).

2. Az idegen nyelvű szövegnek francia nyelvre való fordításából (engedélyezett idő 4 óra).

3. Az idegen nyelven írt értekezésből.

4. A francia nyelven írt értekezésből.

A szótár használata tiltva van.

Azon tanárjelöltek, kik az írásbeli vizsgát sikeresen kiállották, minden év augusztus havában, Párisban egy külön vizsgalóbizottság előtt tehetnek szóbeli vizsgálatot, a melynek tárgya:

1. Egy sorshúzás által meghatározott író művéből vett részletnek lefordítása. Az írók lajstromát minden év október 1-je előtt közzéteszik. (Igy 1896-ra például a következők voltak kijelölve: *Goethe* Wilhelm Meister's Lehrjahre V. r., *Schiller*: Wilhelm Tell IV. f. 1. j., *Gutzkow*: Zopf und Schwert III. f. 3. j.).

2. Egy francia írónak lefordítása német vagy angol nyelvre.

3. Egy francia nyelven tárgyalandó tétel.

4. Egy az idegen nyelven tárgyalandó tétel. (Előkészítésül 24 órai idő engedélyeztetik.)

Oly tanárjelölteknek, kik utólag akarják az Agrégation-t, a német nyelvből szerezni, egy német prózai szöveget kell lefordítaniok, viszont ha angol kívánja az Agrégation-t megszerezni, angol prózai szöveget kell fordítania.

A vizsgálatok után a bizottság a tanárjelöltek ama lajstromát állapítja meg, kiket az Agrégation-ra érdemeseknek tart és a fölterjesztett tanárjelöltek sorából nevezi ki a közoktatásügyi miniszter az «agrégé»-ket.

Az «agrégé»-re való kinevezés csak pénzkérdése, mert a miniszter

minden évben csak annyi agrégét nevez ki, a hány hely az évben üre-
sésbe jött.

Ezen vizsgálatnál azon anomália történhetik, hogy — miután a
vizsgálat minden évben újra leteendő, — egy oly jelölt, ki egyszer már
a minősítést megszerezte, de nem neveztetett ki, a reá következő évben,
midőn a vizsgálat újból való letételére jelentkezik, már az írásbelin
elbukik.

Hogy tárgyunkhoz visszatérjünk, említsük meg a modern nyelv-
tanítás egyik legfőbb eszközét, az írásbeli gyakorlatok készítését. Emlí-
jenünk sem kell, hogy erre Franciaországban igen nagy súlyt fektetnek,
oly annyira, hogy a division élémentaire a Neuvième, Huitième és Sep-
tième nevezetű osztályokban hetenként két dolgozatot is készítenek, de
ezek kijavítása úgy történik, hogy a tanár csak 5—6 gyakorlatot néz
át, a többiekben előforduló hibákat ezek nyomán, maguk a tanulók
vitatják ki.

A mi pedig a classikus művek olvasását illeti, erre nézve a tanár-
nak egy egész sorozata az íróknak áll rendelkezésére, kiknek művei
között a tanár belátása és tetszése szerint válogathat.

Minket talán leginkább a német írók és műveik érdekelnek, azért
csak ezeket iktatom ide.

A német nyelvi oktatáshoz ajánlott olvasmányok sorozata ez :

Enseignement classique, Classe de Philosophie : Morceaux choisis :
Goethe : Faust, I. partie, Auerbach : Die Frau Professorin, Freitag :
Bilder aus der deutschen Vergangenheit, Soll und Haben. Poésies lyri-
ques de XVIII. et XIX. siècle.

Classe de Rhétorique : Morceaux choisis : Lessing : Hamburgische
Dramaturgie. Goethe : Iphigenie. Extraits des oeuvres en prose, Poésies
lyriques de Goethe et de Schiller, Schiller : Jungfrau von Orléans, Braut
von Messina. Choix de ballades.

Seconde : Morceaux choisis : Goethe : Hermann und Dorothea,
Schiller : Wallenstein, Extraits des oeuvres historiques, Hauff : Lichten-
stein, Extraits des historiens allemands.

Troisième : Morceaux choisis. Goethe : Campagne in Frankreich,
Extraits de Dichtung und Wahrheit, Schiller : Wilhelm Tell, Maria
Stuart, Der Neffe als Onkel.

Quatrième : Morceaux choisis : Lessing : Minna von Barnhelm,
Musaeus Volksmärchen, Kotzebue : Die deutschen Kleinstädter.

Cinquième : Morceaux choisis : Campe : Der junge Robinson,
Grimm : Kinder und Hausmärchen, Benedict : Scènes choisies dans le
Haustheater.

Sixième : Morceaux choisis : Choix de contes et de fables. Benedix
Prozess.

Septième: Morceaux choisis: Schmidt: Hundert kurze Erzählungen.

B. Enseignement moderne.

Première: Schiller: Braut von Messina, Goethe: Iphigenie, Faust, première partie Voss Ilias, Aeneis. Choix de ballades et de poesies lyriques modernes. Choix de lectures historiques, geographiques et scientifiques, Freitag: Soll und Haben.

Seconde: Lessing: Dramaturgie, Goethe: Hermann und Dorothea, Schiller: Wallenstein (les 3 parties), Jungfrau von Orleans. Extraits des oeuvres historiques. Kleist: Michael Kohlhaas, Heine: Morceaux choisis, Poésies lyriques de Goethe. Choix de lectures historiques et geographiques.

Troisième: Morceaux choisis: Goethe: Campagne in Frankreich. Extraits de Dichtung und Wahrheit. Schiller: Wilhelm Tell, Maria Stuart, Poésies lyriques. Kotzebue: Die deutschen Kleinstädter.

Quatrième: Morceaux choisis: Benedix Scènes choisies dans le Haustheater. Choix de nouvelles, Schiller: Der Neffe als Onkel.

Cinquième: Morceaux choisis: Grimm: Kinder und Hausmärchen, Hebel: Schatzkästlein.

Sixième: Choix de contes et de fables.

Szerzőnk könyvének végén a Franciaországban annyira dívó «concours générale» ellen fordul, a mely intézmény abban áll, hogy díjak tüzetnek ki, egyrészt az összes párisi collegiumok felsőbb osztályú növendékei számára, másrészt az összes vidéki középiskolai felsőbb osztályú növendékeknek. A «concours générale»-nak eredményét rendszeren augusztus havában az oktatásügyi miniszter elnöklete alatt megtartandó ünnepen kirdetik ki a Sorbonne dísztermében. A megjutalmazottak neveit a növendékek tanárának megnevezésével az összes lapok hozzák. A tanárok így minden figyelmöket a jobb és tehetségesebb tanulók haladására fordítják, míg a gyengébb növendékeket teljesen elhanyagolják.

Csak vázlatosan mutattam be e két országban az idegen nyelvek tanításában elért eredményeket, valamint az iskolákban uralkodó kinövéseket. A kik még behatóbban akarnak e tárgygyal foglalkozni és nem csak a tárgyra vonatkozó bibliographiával, hanem az ügygyel összefüggésben levő methodikai iratokkal és rendeletekkel is megismerkedni óhajtanak, azoknak a már fent nevezett annyi egyszerűsrettel, sok ismerettel és alaposággal megírt rendkívül érdekes műnek teljes elolvasását a legmelegebben ajánlhatom.

Székesfehérvár.

TÉRI JÓZSEF.